

การศึกษาการบริหารจัดการเมืองกับแหล่งมรดกโลก: บทสังเคราะห์จากแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน

The Study of Urban Management and World Heritage Sites : Synthesis of Delisted World Heritage Sites

มูนีเราะฮ์ ยีดำ (Muneeroh Yeedom)¹

บทคัดย่อ

การศึกษาการบริหารจัดการเมืองกับแหล่งมรดกโลก: บทสังเคราะห์จากแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนโดยองค์การยูเนสโก และ 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสอดคล้องร่วมกันและแตกต่างกันของแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการศึกษาเปรียบเทียบโดยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์เพื่อสังเคราะห์สู่การถอดบทเรียนการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

ผลการวิจัยพบว่า 1. แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนโดยองค์การยูเนสโก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 4 แหล่ง โดยแบ่งเป็น แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนสมบูรณ์ จำนวน 3 แห่ง จำแนกเป็น ประเภทมรดกโลกทางธรรมชาติ 1 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์ ประเทศโอมาน ประเภทมรดกโลกทางวัฒนธรรม 2 แห่ง ได้แก่ หุบเขาเดรสเดน เอลเบ ประเทศเยอรมนี และเมืองแห่งการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล สหราชอาณาจักร และแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนบางส่วน จำนวน 1 แห่งซึ่งเป็นประเภทมรดกโลกทางธรรมชาติ ได้แก่ มหาวิหารบากราติ ประเทศจอร์เจีย 2. แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนมีลักษณะความเหมือนความต่างจากการศึกษาเปรียบเทียบ โดยพิจารณาจาก (1) ประเภทของแหล่งมรดกโลก (2) เกณฑ์การขึ้นทะเบียนของแหล่งมรดกโลก (3) ผลกระทบสำคัญ และ (4) ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นประเด็นการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นการมีโครงการขนาดใหญ่ของรัฐในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการรักษาและบูรณะแหล่งมรดกโลก

คำสำคัญ: แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน การบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก การอนุรักษ์เมือง การพัฒนาเมือง

Abstract

The Study of Urban Management and World Heritage Sites: Synthesis of Delisted World Heritage Sites aims to 1. to examine the Delisted World Heritage Sites by UNESCO and 2. to determine the common and varied consistency of Delisted World Heritage Sites through a comparative research approach. By qualitative research: comparative study methods, descriptive analysis, and synthesis data to recommend the lesson learned for World Heritage management.

The research findings revealed that a total of 4 World Heritage sites have been delisted by UNESCO from the past until the present. These comprise 3 fully delisted natural heritage sites, namely the Arabian Oryx Sanctuary in Oman, and 2 cultural heritage sites, namely the Dresden Elbe Valley in Germany and the Liverpool Maritime Mercantile City in the United Kingdom. Additionally, there is one partially delisted world heritage site, the natural heritage site of the Bagrati Cathedral in Georgia.

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (Public administration program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University)

The delisted world heritage sites exhibited variations in similarities and differences based on a comparative study considering (1) the type of world heritage site, (2) the registration criteria for world heritage sites, (3) significant impacts, and (4) key issues related to management. It was found that the predominant management focus is on the spatial management aspects by government entities, involving large-scale national and local projects, as well as state agencies associated with the preservation and sustainable development of world heritage sites.

Keywords: Delisted World Heritage Sites, World Heritage Management, Urban Conservation, Urban Development

วันที่รับบทความ: 15 ตุลาคม 2566 วันที่แก้ไขบทความ : 21 ธันวาคม 2566 วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 22 ธันวาคม 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกโดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ องค์การยูเนสโก (UNESCO) มีความสำคัญต่อคุณค่าระดับโลกของแหล่งทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นแหล่งวัฒนธรรม แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือแหล่งทรัพยากรที่ผสมผสาน ที่สามารถต่อยอดสู่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ได้หลายมิติ โดยเฉพาะมิติทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการ เป็นต้น ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีความพยายามในการนำเสนอให้แหล่งทรัพยากรภายในประเทศของตนเองได้ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ทั้งนี้ องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้กำหนดประเภทของแหล่งมรดกโลกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ มรดกโลกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) มรดกโลกทางธรรมชาติ (Natural heritage) และมรดกโลกแบบผสมผสาน (Mixed Cultural and Natural Heritage) หรือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscapes)

ปัจจุบันการขึ้นทะเบียนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลกถูกประกาศโดยองค์การยูเนสโก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ทะเบียน ได้แก่ การขึ้นทะเบียนรายชื่อเบื้องต้น (Tentative lists) การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก (World Heritage lists) การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในสถานะอันตราย (World Heritage in Danger lists) และการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน (Delisted Site) ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละข้อกำหนดโดยสรุป ดังนี้

1) การขึ้นทะเบียนรายชื่อเบื้องต้น (Tentative lists) เป็นการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกที่รอการพิจารณาและประกาศขึ้นทะเบียนเป็นทะเบียนที่รวบรวมคลังของแหล่งที่คาดว่าจะรัฐภาคี (State Party) นำเสนอเพื่อคณะกรรมการพิจารณาขึ้นทะเบียนมรดกโลก โดยที่รัฐภาคีจะเป็นผู้จัดทำข้อมูลเพื่อนำเสนอเป็นแหล่งมรดกโลกประเภท วัฒนธรรม หรือธรรมชาติ หรือแบบผสม ที่มีลักษณะสำคัญได้แก่การมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และเหมาะสมเพียงพอที่จะขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกต่อไป

2) การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก (World Heritage lists) เป็นการขึ้นทะเบียนที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในทุกปี โดยผ่านคณะกรรมการที่พิจารณาจากทะเบียนรายชื่อเบื้องต้นและตามหลักเกณฑ์ในการขึ้นทะเบียนมรดกโลกจำนวน 10 เกณฑ์ (Cave, C. & Negussie, E., 2017) และนำไปสู่การจัดแบ่งประเภทของแหล่งมรดกโลกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ มรดกโลกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) มรดกโลกทางธรรมชาติ (Natural heritage) และมรดกโลกแบบผสมผสาน (Mixed Cultural and Natural Heritage) หรือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscapes) ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าสากลอันโดดเด่นของแหล่งมรดกโลกนั้น ๆ

3) การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในสถานะอันตราย (World Heritage in Danger lists) เป็นการขึ้นทะเบียนที่ทุกประเทศที่มีแหล่งมรดกโลกค่อนข้างกังวล เนื่องจากเปรียบเสมือนเป็นการขึ้นบัญชีเพื่อเตือนให้รัฐภาคีมีการดำเนินการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาข้อกังวลจากคณะกรรมการเพื่อนำไปสู่ถอดถอนจากบัญชีที่

อยู่ในสถานะอันตรายกลับไปสู่ทะเบียนแหล่งมรดกโลกในสภาวะปกติ ทั้งนี้ หากไม่สามารถที่จะดำเนินการตามข้อตักเตือน อาจจะมีการพิจารณาตัดสินใจสู่การขึ้นทะเบียนถาวรแหล่งมรดกโลกต่อไปได้

4) การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน (Delisted Site) เป็นการขึ้นทะเบียนที่ส่งผลทำให้รัฐภาคีหรือประเทศนั้น ๆ ไม่มีรายชื่อแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนอีกต่อไป แต่อย่างไรก็ดี จากข้อมูลขององค์การยูเนสโก (UNESCO) นับแต่ช่วงเวลาที่ยังคงยูเนสโกได้กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกจนกระทั่งถึงปัจจุบันในปี ค.ศ. 2023 พบว่ามีแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนชื่อ (Delisted) โดยสมบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 3 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์ (Arabian Oryx Sanctuary) ประเทศโอมาน ถูกถอดถอนชื่อในปี ค.ศ. 2007 หุบเขาเดรสเดน เอลเบ (Dresden Elbe Valley) ประเทศเยอรมนี (Germany) ถูกถอดถอนชื่อในปี ค.ศ. 2009 ศูนย์กลางเมืองทางประวัติศาสตร์และท่าเรือของเมืองลิเวอร์พูล (Liverpool – Maritime Mercantile City) สหราชอาณาจักร (United Kingdom) ถูกถอดถอนชื่อในปี ค.ศ. 2021 และแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนชื่อบางส่วน จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิหารบากราติ (Bagrati Cathedral) ประเทศจอร์เจีย (Georgia) ถูกถอดถอนชื่อในปี ค.ศ. 2007

ด้วยบริบทที่ยังมีการศึกษาวิจัยเรื่องแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะงานวิจัยในประเทศไทย รวมถึงประเด็นข้อสงสัยของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการถูกถอดถอน เพื่อนำไปสู่ การตระหนักในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่ยังอยู่ในสภาวะปกติ แต่อาจจะมีคามท้าทายใหม่ เช่น โครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐหรือเอกชน การเปลี่ยนแปลงสภาพของแหล่งมรดกโลก ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงและทางอ้อมต่อการบริหารจัดการเมืองได้หรือไม่และอย่างไร จึงนำไปสู่การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการเมืองกับแหล่งมรดกโลก: บทสังเคราะห์จากแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน ขึ้นนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนโดยองค์การยูเนสโก

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหาความสอดคล้องร่วมกันและแตกต่างกันของแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาเฉพาะแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน (Delisted Sites) นับตั้งแต่ยูเนสโกประกาศการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกจนถึงปัจจุบัน (ปี ค.ศ. 2023) ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งหมด 4 แห่ง และกำหนดศึกษาทุกแห่ง ได้แก่

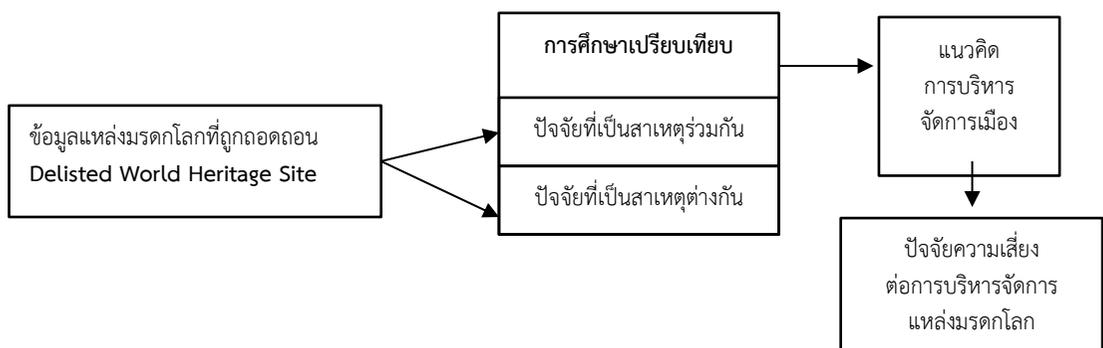
1.3.1 เขตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์ (Arabian Oryx Sanctuary) ประเทศโอมาน (Oman) ถูกถอดถอนเมื่อปี ค.ศ. 2007

1.3.2 หุบเขาเดรสเดน เอลเบ (Dresden Elbe Valley) ประเทศเยอรมนี (Germany) ถูกถอดถอนเมื่อปี ค.ศ. 2009

1.3.3 เมืองแห่งการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล (Liverpool – Maritime Mercantile City) สหราชอาณาจักร (United Kingdom) ถูกถอดถอนเมื่อปี ค.ศ. 2021

1.3.4 มหาวิหารบากราติ (Bagrati Cathedral) ประเทศจอร์เจีย (Georgia) ถูกถอดถอนเมื่อปี ค.ศ. 2007

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อาศัยหลักเกณฑ์ขององค์การยูเนสโกที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก และการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในสภาวะอันตราย รวมถึงแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการเมือง ดังนี้

2.1 หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก

การพิจารณาเกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก (World Heritage Criteria) จัดแบ่งได้ 10 หลักเกณฑ์ เพื่อนำไปสู่การจัดแบ่งประเภทของแหล่งมรดกโลก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงหลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก (World Heritage Criteria)

เกณฑ์ที่ (Criteria)	คำอธิบาย	หมายเหตุ
1 (i)	เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือตัวแทนของความงดงามและเป็นผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดยิ่ง	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม
2 (ii)	แสดงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือในพื้นที่วัฒนธรรมใด ๆ ของโลกผ่านการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี อนุสรณ์ศิลป์ การวางแผนบ้านเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม
3 (iii)	เป็นเอกลักษณ์ หายากยิ่ง หรือเป็นของแท้ดั้งเดิม	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม
4 (iv)	เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม
5 (v)	เป็นตัวอย่างลักษณะอันเด่นชัด หรือของชนบทรรมนิยมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีความเปราะบางด้วยตัวมันเอง หรือเสื่อมสลายได้ง่ายเพราะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถกลับคืนดั้งเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม
6 (vi)	มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม
7 (vii)	เป็นแหล่งที่เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นเห็นได้ชัด หรือเป็นพื้นที่ที่มีความงามตามธรรมชาติหาพื้นที่อื่นเปรียบเทียบไม่ได้	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางธรรมชาติ
8 (viii)	เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของโลกในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ซึ่งรวมไปถึงร่องรอยของสิ่งมีชีวิตหรือกระบวนการทางธรณีวิทยาที่สำคัญ อันทำให้เกิดรูปลักษณ์ของแผ่นดินหรือลักษณะธรณีสัณฐาน หรือลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางธรรมชาติ
9 (ix)	เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงกระบวนการนิเวศวิทยา และชีววิทยาซึ่งก่อให้เกิดและมีพัฒนาการของระบบนิเวศทางบก หรือระบบนิเวศน้ำจืด หรือระบบนิเวศชายฝั่งและทางทะเล และสังคมสัตว์และพืช	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางธรรมชาติ
10 (x)	เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นกำเนิด ซึ่งรวมไปถึงถิ่นที่อาศัยของชนิดพันธุ์พืช และ/หรือชนิดพันธุ์สัตว์ ที่มีคุณค่าโดดเด่นเชิงวิทยาศาสตร์ หรือเชิงอนุรักษ์ระดับโลก	เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางธรรมชาติ

ที่มา: ผู้วิจัยจัดทำตารางข้อมูลจาก UNESCO World Heritage Centre. (2004A). และ Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2020).

จากเกณฑ์การพิจารณาในข้างต้น นำไปสู่การจัดแบ่งประเภทของแหล่งมรดกโลกตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (World Heritage Convention) (UNESCO World Heritage Centre, 2021) ได้แบ่งประเภทของมรดกโลกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) มรดกโลกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ตามบทบัญญัติที่ 1 ในอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก กล่าวถึงที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลทางวัฒนธรรม ได้แก่ อนุสาวรีย์ (Monuments) กลุ่มอาคาร (Groups of buildings) แหล่ง (Sites)

2) มรดกโลกทางธรรมชาติ (Natural heritage) ตามบทบัญญัติที่ 2 ในอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกกล่าวถึงที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลทางธรรมชาติ ได้แก่ คุณลักษณะทางธรรมชาติที่เกิดจากทางกายภาพและชีวภาพ การก่อตัวทางภูมิศาสตร์และทางกายภาพในพื้นที่เฉพาะ แหล่งธรรมชาติหรือพื้นที่ธรรมชาติที่มีเฉพาะ

3) มรดกโลกแบบผสม (Mixed Cultural and Natural Heritage) ตามบทบัญญัติที่ 1 และ 2 ในอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกที่มีความผสมผสานกัน

นอกจากนี้ ยังมีการพิจารณาแหล่งมรดกโลก 3 ประเภทดังกล่าวในรูปแบบภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscapes) ซึ่งในอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก อธิบายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่อยู่ในรายการมรดกโลกเป็นทรัพย์สินทางวัฒนธรรมและเป็นตัวแทนของผลงานที่เกิดจากธรรมชาติและของมนุษย์ ที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ของอนุสัญญา

2.2 หลักเกณฑ์แหล่งมรดกโลกอยู่ในสภาวะอันตราย

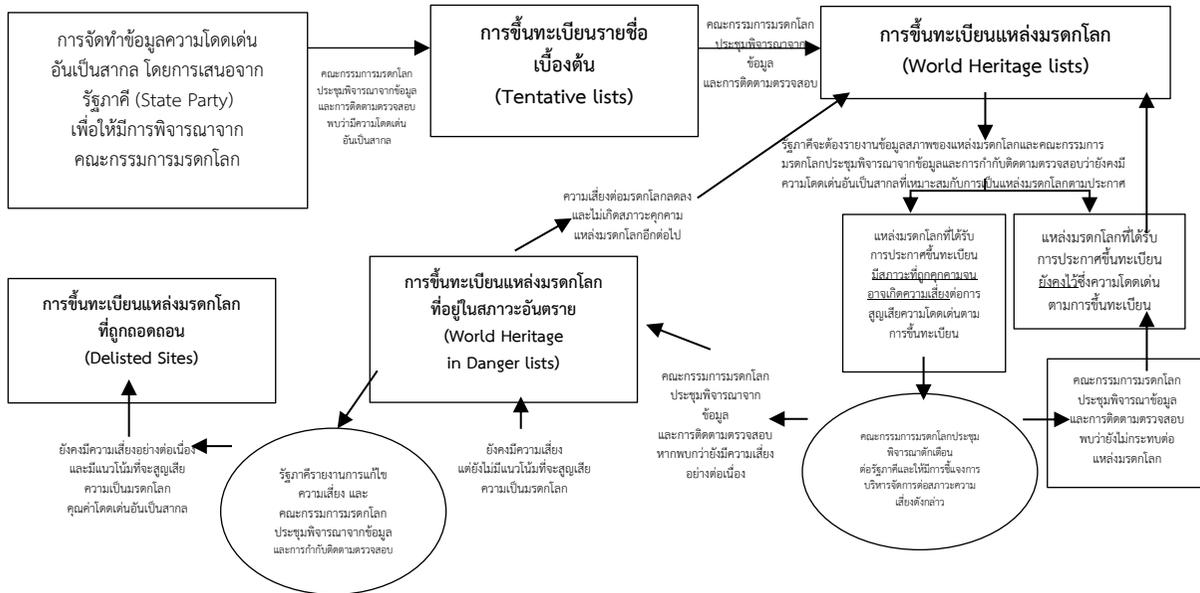
ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้แหล่งมรดกโลกอยู่ในสภาวะอันตรายและส่งผลให้ถูกถอดถอน โดยใช้หลักเกณฑ์ของยูเนสโก 2 ส่วน ได้แก่ สภาวะอันตรายที่เห็นได้ชัดเจน และสภาวะอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ ผ่านการจัดแบ่งตามประเภทของแหล่งมรดกโลก (UNESCO World Heritage Centre, 2021) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงหลักเกณฑ์การแหล่งมรดกโลกในสภาวะอันตราย (World Heritage in Danger lists)

สภาวะความอันตราย	แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม	แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ
สภาวะอันตรายที่สามารถเห็นได้ชัดเจน (Ascertained Danger)	แหล่งมรดกโลกเผชิญกับความอันตรายที่เฉพาะและอยู่ในระยะเวลาอันใกล้ที่จะเกิดขึ้น เช่น 1. การเสื่อมสภาพของวัสดุอย่างน่ากังวล 2. การเสื่อมสภาพของโครงสร้างและ/หรือสิ่งประดับตกแต่งอย่างน่ากังวล 3. การเสื่อมสภาพด้านสถาปัตยกรรมหรือการเชื่อมโยงกับวางแผนเมืองอย่างน่ากังวล 4. การเสื่อมสภาพของพื้นที่ความเป็นเมืองหรือชนบทหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่น่ากังวล 5. การสูญเสียความถูกต้องทางประวัติศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ 6. การสูญเสียความสำคัญทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ	แหล่งมรดกโลกเผชิญกับความอันตรายที่เฉพาะและอยู่ในระยะเวลาอันใกล้ที่จะเกิดขึ้น เช่น 1. การลดลงอย่างน่ากังวลของประชากรของสัตว์ใกล้สูญพันธุ์หรือสายพันธุ์อื่น ๆ ที่มีคุณค่าสากลที่โดดเด่นซึ่งทรัพย์สินได้รับการจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเพื่อปกป้องไม่ว่าจะโดยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่นโรคหรือโดยปัจจัยที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การรุกรานพื้นที่ 2. การเสื่อมสภาพอย่างรุนแรงของความสวยงามตามธรรมชาติหรือคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ ของแหล่งมรดกโลก เช่น การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำที่ทิวส่วนสำคัญของแหล่งมรดกโลก การพัฒนาอุตสาหกรรมและการเกษตรรวมถึงการใช้สารกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ย การทำเหมือง มลพิษ การตัดไม้ การทำฟืน เป็นต้น 3. การบุกรุกของมนุษย์ในเขตหรือในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งทำให้ความสมบูรณ์ของแหล่งมรดกโลกถูกคุกคาม
สภาวะอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ (Potential Danger)	แหล่งมรดกโลกเผชิญกับภัยคุกคามที่อาจก่อให้เกิดผลในทางลบต่อลักษณะสำคัญ เช่น 1. การปรับเปลี่ยนสถานะทางกฎหมายของแหล่งมรดกโลกที่ส่งผลให้ลดระดับการป้องกัน 2. การขาดนโยบายด้านการอนุรักษ์ 3. การเผชิญกับผลกระทบจากโครงการวางแผนระดับภูมิภาค 4. การเผชิญกับผลกระทบจากการวางแผนเมือง 5. การเผชิญกับการต่อสู้กันทางอาวุธ 6. การเผชิญกับผลกระทบจากปัจจัยทางสภาพอากาศ สภาพภูมิศาสตร์ หรือสภาพแวดล้อม	แหล่งมรดกโลกเผชิญกับภัยคุกคามที่อาจก่อให้เกิดผลในทางลบต่อลักษณะสำคัญ เช่น 1. ผลกระทบโดยธรรมชาติของแหล่งมรดกโลกเอง 2. โครงการพัฒนาหรือการวางแผนด้านที่อยู่อาศัยที่กระทบต่อแหล่งมรดกโลก 3. การเผชิญกับการต่อสู้กันทางอาวุธ 4. แผนการจัดการหรือระบบการจัดการไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่ได้ดำเนินการอย่างเต็มที่ 5. ภัยคุกคามจากสภาพภูมิอากาศ ภูมิศาสตร์ หรือปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

ที่มา: ผู้วิจัยจัดทำตารางข้อมูลจาก UNESCO World Heritage Centre. (2021) และ UNESCO World Heritage Centre. (2016).

ทั้งนี้ สามารถสรุปรูปแบบของกระบวนการขึ้นทะเบียนมรดกโลกโดยภาพรวมได้ดังนี้

ที่มา: การสังเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

2.3 แนวคิดการบริหารจัดการเมือง

กล่าวได้ว่าการเจริญเติบโตของพื้นที่เมืองในปัจจุบันเกิดขึ้นตามจำนวนประชากรที่ขยายตัว เพื่อการอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนการดำรงชีวิตของประชากรในพื้นที่ต่าง ๆ การบริหารจัดการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นของแต่ละประเทศจะต้องบริหารจัดการภายใต้ปัจจัยทางด้านทรัพยากรที่มีอยู่เดิม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ต่าง ๆ ทั้งนี้ มีแนวทางสำคัญในการบริหารเมือง 3 แนวทาง ได้แก่

2.3.1 การพัฒนาเมือง (Urban Development) เป็นแนวทางดั้งเดิมที่เกิดขึ้นเพื่อการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ทั้งนี้ อาจจะนำไปสู่การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของรัฐและเอกชนรวมถึงการพัฒนาเพื่อความสะดวกสบายของประชาชนในพื้นที่ที่ใช้แนวทางการพัฒนาเมือง (Yeedum, M. Polcharean, C. and Kingphuang, P., 2016) โดยส่วนใหญ่แล้ว การพัฒนาเมืองมักเห็นเชิงประจักษ์ในแง่ของโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการด้านการคมนาคมขนส่งเพื่อเชื่อมต่อพื้นที่ต่าง ๆ ของเมือง การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้เพียงพอที่จะรองรับต่อการเติบโตของเมือง

แนวคิดเรื่องการพัฒนาเมืองมีจุดแข็งในการก่อให้เกิดการกำหนดนโยบายและการบริหารที่เป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสะดวกสบาย ทั้งในด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยเป็นการปรับสภาพลักษณะให้เกิดการถึงจุดการท่องเที่ยว การลงทุน รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ทั้งนี้เมืองที่เน้นการพัฒนาเพียงอย่างเดียวอาจจะมีบริบทที่หลากหลายและปัญหาที่ซับซ้อนตามมา ซึ่งเป็นผลในระยะยาวได้แก่ ความเสื่อมโทรมของเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม การจัดการถิ่นที่อยู่อาศัยของประชากร วิถีชีวิตประชากร เป็นต้น (Yeedum, M. Polcharean, C. and Kingphuang, P., 2016)

2.3.2 การอนุรักษ์เมือง (Urban Conservation) แนวคิดนโยบายการอนุรักษ์เมือง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการสงวนรักษา ป้องกัน และปรับปรุงให้มีคุณค่า ซึ่งมักจะเป็นการดำเนินการให้เกิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์เมือง ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ สังคม ของเมือง (Tansukanun, P., 2016) การดำเนินการบริหารจัดการเมืองในแนวคิด

นี้จึงมักจะเน้นไปที่การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ของชาติ อย่างเมืองหลวง เมืองมรดกโลก เมืองประวัติศาสตร์ เป็นต้น (Yeedum, M. Polcharean, C. and Kingphuang, P., 2016)

2.3.3 การผสมผสานการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง (Urban balanced conservation) งานของ ดุษฎี ทายตะคุ (อ้างใน Yeedum, M. Polcharean, C. and Kingphuang, P., 2016) ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนา (balanced conservation) ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ที่ประชาคมยินยอมให้มีการพัฒนาได้ตามความจำเป็น ไม่ว่าจะ เป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศักยภาพของสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองไปด้วยกันอย่างผสมผสาน รวมถึงการคำนึงถึงคุณภาพชีวิตประชากรและสภาพแวดล้อมของเมืองที่มีคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกระบวนการ ดังนี้

3.1 การคัดเลือกกรณีศึกษาในประเด็นเฉพาะเจาะจง (Focus comparison) เฉพาะแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน (Delisted Sites) โดยกำหนดช่วงเวลาตั้งแต่จุดเริ่มต้นที่มีการประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

3.2 การศึกษาข้อมูลแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน (Delisted Sites) โดยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลในเชิงข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ ข้อมูลจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ข้อมูลแหล่งมรดกโลกจากเว็บไซต์ของประเทศที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง

3.3 การสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบจากกรณีศึกษาเดียวกัน ได้แก่ แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน เพื่อมุ่งหารูปแบบของความเหมือนกัน (Method of agreement) และความแตกต่างมากที่สุด (Most-different method)

3.4 การวิเคราะห์และหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเชื่อมโยงกับหลักการและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเมือง

3.5 การสรุปผลและการสังเคราะห์ข้อความรู้เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนโดยองค์การยูเนสโก พบว่า

4.1.1 แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนทั้งหมด และแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนบางส่วน โดยมีข้อมูลสรุปได้ดังตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงการสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน

ลำดับ	ข้อมูลการขึ้นทะเบียนมรดกโลก (World Heritage Site)		ข้อมูลการถูกถอดถอนจากแหล่งมรดกโลก (Delisted World Heritage Site)	
1. แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนทั้งหมด มีจำนวน 3 แหล่ง ดังนี้				
(1)	เขตรักษาพันธุ์อาหรับไอรักซ์ (Arabian Oryx Sanctuary) ประเทศโอมาน (Oman)			
	ปีที่ขึ้นทะเบียนมรดกโลก	ค.ศ. 1994	ปีที่ถูกถอดถอน (Delisted)	ค.ศ. 2007
	ประเภทมรดกโลก	มรดกโลกทางธรรมชาติ	ปีที่อยู่ในทะเบียนแหล่งมรดกโลก	N/A
	เกณฑ์ในการขึ้นทะเบียน	เกณฑ์ข้อ 10 (x)	ในสถานะอันตราย (Danger lists)	

ลำดับ	ข้อมูลการขึ้นทะเบียนมรดกโลก (World Heritage Site)		ข้อมูลการถูกถอดถอนจากแหล่งมรดกโลก (Delisted World Heritage Site)	
	<p>ประเด็นสำคัญ</p>	<p>ลักษณะสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 1994) ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เขตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์ เป็นพื้นที่ในภูมิภาคส่วนกลางทะเลทรายและชายฝั่งทะเลของประเทศโอมาน การมีหมอกและน้ำค้างตามฤดูกาลส่งผลให้มีระบบนิเวศทะเลทรายที่มีลักษณะเฉพาะ รวมถึงมีพืชหลากหลายชนิดพืชเฉพาะถิ่น สัตว์หายาก - มีสัตว์หายาก ได้แก่ ละมั่ง ซึ่งพบเป็นพื้นที่แรกในพื้นที่นี้ นับตั้งแต่การสูญพันธุ์ไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 และพบในพื้นที่นี้อีกครั้งในปี 1982 - แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ป่าแห่งเดียวในอาระเบีย เช่น นกฮูกบารา บัสเติร์ต (Houbara bustard) ที่ใกล้สูญพันธุ์ แพะภูเขาเบียนโอเบ็กซ์ (Nubian ibex) หม่าป่าอาหรับ ฮันนีแบดเจอร์ (Honey badgers) แมวป่าคาราคัล (Caracals) และละมั่งสายพันธุ์อาหรับ 	<p>ความสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 2007; Spalton, J., Lawrence, M., & Brend, S, 1999) มีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การถูกถอดถอนจากการตัดสินใจของโอมานในการลดขนาดของพื้นที่คุ้มครองเขตแหล่งมรดกโลก 90% ซึ่งขัดต่อแนวทางการดำเนินงานของอนุสัญญามรดกโลก - ในปี ค.ศ.1996 จำนวนของละมั่งอาหรับที่มีเฉพาะที่นี้ ลดลงจาก 450 ตัว เหลือ 65 โดยเหลือคู่ที่สามารถผสมพันธุ์เพียง 4 คู่ทำให้เสี่ยงอย่างมากที่จะสูญพันธุ์ ซึ่งการลดลงนี้เกิดขึ้นจากการลดขนาดของแหล่งมรดกโลกเพื่อการจัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของรัฐ การถูกล่า ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ - ทำให้คณะกรรมการพิจารณาว่าเป็นการทำลายคุณค่าสากลที่โดดเด่นของแหล่งมรดกโลกที่ได้ให้ไว้ในปี ค.ศ. 1994 จึงถูกถอดถอนจากการเป็นแหล่งมรดกโลก 	
(2)	หุบเขาเตรสเดน เอลเบ (Dresden Elbe Valley) ประเทศเยอรมนี (Germany)			
	ปีที่ขึ้นทะเบียนมรดกโลก	ค.ศ. 2004	ปีที่ถูกถอดถอน (Delisted)	ค.ศ. 2009
	ประเภทมรดกโลก	มรดกโลกทางวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscape)	ปีที่อยู่ในทะเบียนแหล่งมรดกโลก ในสถานะอันตราย (Danger lists)	ค.ศ.2006 - 2009
	เกณฑ์ในการขึ้นทะเบียน	เกณฑ์ข้อ 2 3 4 และ 5 (ii) (iii) (iv) (v)		
	ประเด็นสำคัญ	<p>ความสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 2009A; 2009B; Ute Junker, 2021)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความกังวลว่าโครงการก่อสร้างสะพานวัลท์ชเลิสเชิน (Waldschlösschen) จะสร้างความเสียหายต่อมูลค่าสากลที่โดดเด่นและความสมบูรณ์ของแหล่งมรดกโลก - การท้วงติงจากคณะกรรมการในการประชุมหลายครั้งที่ผ่านมา แต่ไม่ได้ทำให้โครงการหยุดการก่อสร้าง และจากรายงานในปี ค.ศ. 2008 ยืนยันว่าโครงการก่อสร้างสะพานปัจจุบันจะทำลายมูลค่าสากลที่โดดเด่นและความสมบูรณ์ของแหล่งมรดกโลก - การยืนยันเดินทางหน้าโครงการก่อสร้างสะพานวัลท์ชเลิสเชิน (Waldschlösschen) เกิดขึ้นโดยหน่วยงานท้องถิ่นเดินทางหน้าสร้างสะพานและถนนเพื่อข้ามหุบเขาเอลเบ แม้ว่ารัฐบาลเยอรมนีจะเสนอให้ทุนสนับสนุนอุโมงค์แทนก็ตาม <p>ลักษณะสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 2004B) มีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> เกณฑ์ข้อ 2 (ii): เป็นจุดเชื่อมต่อของยุโรปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้งานศิลปะ สถาปัตยกรรม สวน รวมถึงภูมิทัศน์มีความสำคัญที่สามารถอ้างอิงไปถึงช่วงเวลาของการพัฒนาทวีปยุโรปในศตวรรษที่ 18 และ 19 เกณฑ์ข้อ 3 (iii): มีสถาปัตยกรรมเชิงประจักษ์ รวมถึงงานเทศกาล ตลอดจนตัวอย่างที่มีชื่อเสียงว่าเป็นสถาปัตยกรรมของชนชั้นกลางและความเก่าแก่ของอุตสาหกรรมที่แสดงถึงการพัฒนาเมืองของยุโรปยุคอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เกณฑ์ข้อ 4 (iv): เป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น รวมถึงวงดนตรีที่รวมบรรยากาศบาโรกที่มีชื่อเสียง และสวนบริเวณชานเมืองเข้ากับศิลปะทั้งหมดภายในหุบเขา เกณฑ์ข้อ 5 (v): เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการใช้ที่ดิน ซึ่งแสดงถึงการพัฒนาที่ยืดเยื้อของ 		

ลำดับ	ข้อมูลการขึ้นทะเบียนมรดกโลก (World Heritage Site)		ข้อมูลการถูกถอดถอนจากแหล่งมรดกโลก (Delisted World Heritage Site)	
	เมืองในยุโรปกลางที่สำคัญ คุณค่าของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมนี้ได้รับการยอมรับมาอย่างยาวนาน			
(3)	เมืองแห่งการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล (Liverpool – Maritime Mercantile City) สหราชอาณาจักร (United Kingdom)			
ปีที่ขึ้นทะเบียนมรดกโลก	ค.ศ. 2004		ปีที่ถูกถอดถอน (Delisted)	ค.ศ.2021
ประเภทมรดกโลก	มรดกโลกทางวัฒนธรรม		ปีที่อยู่ในทะเบียนแหล่งมรดกโลกในสภาวะอันตราย (Danger lists)	ค.ศ.2012 - 2021
เกณฑ์ในการขึ้นทะเบียน	เกณฑ์ข้อ 2, 3 และ 4 (ii) (iii) (iv)			
ประเด็นสำคัญ	<p>ลักษณะสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 2004D; 2004E) มีดังนี้</p> <p>1. ลักษณะสำคัญที่ทำให้ขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยสรุป</p> <p>เกณฑ์ข้อที่ 2 (ii): ลิเวอร์พูลเป็นศูนย์กลางสำคัญที่สร้างเทคโนโลยีและวิธีการที่เป็นนวัตกรรมในการก่อสร้างท่าเรือและการจัดการท่าเรือในศตวรรษที่ 18, 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ดังนั้นจึงมีส่วนช่วยในการสร้างระบบการค้าระหว่างประเทศทั่วเครือจักรภพอังกฤษ</p> <p>เกณฑ์ข้อที่ 3 (iii): เมืองและท่าเรือลิเวอร์พูลเป็นประจักษ์พยานที่ยอดเยี่ยมในการพัฒนาวัฒนธรรมการค้าทางทะเลในศตวรรษที่ 18, 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างจักรวรรดิอังกฤษ มันเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลที่เลื่องลือในปี ค.ศ. 1807 และสำหรับการอพยพจากยุโรปเหนือไปยังอเมริกา</p> <p>เกณฑ์ข้อที่ 4 (iv): ลิเวอร์พูลเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของเมืองท่าการค้าโลกซึ่งแสดงถึงการพัฒนาในช่วงต้นของการค้าโลกและการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมทั่วจักรวรรดิอังกฤษ</p> <p>2. ข้อเสนอแนะให้ผู้มีอำนาจให้ความสำคัญและติดตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่มรดกโลก รวมถึงสภาพแวดล้อมที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลก ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้งานและการก่อสร้างใหม่</p> <p>3. ขอให้รัฐภาคีใช้ขั้นตอนการวางแผนอย่างเข้มงวดรับรองว่า:</p> <p>a) ความสูงของการก่อสร้างใหม่ในแหล่งมรดกโลกไม่เกินโครงสร้างในสภาพแวดล้อมในบริเวณรอบๆ</p>		<p>ความสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre. (2021B; 2021C; Liverpool Waters Office, 2021). มีดังนี้</p> <p>- การถูกถอดถอนโดยพิจารณาจากการอยู่ภายใต้ทะเบียนแหล่งมรดกโลกในสภาวะอันตรายมาอย่างยาวนาน และความกังวลอย่างร้ายแรงเกี่ยวกับผลกระทบจากการโครงการลิเวอร์พูล วอเตอร์ (Liverpool Waters) ซึ่งมีระยะเวลาของโครงการรวม 30 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013-2042</p> <p>- เป็นภัยคุกคามต่อคุณค่าสากลที่โดดเด่นของแหล่งมรดกโลกและการดำเนินการพัฒนาตามแผนที่วางไว้จะทำให้ลายคุณลักษณะและเงื่อนไขของความสมบูรณ์ที่องค์การยูเนสโกรับรองไว้</p> <p>- มาตรการของการดำเนินโครงการลิเวอร์พูล วอเตอร์ (Liverpool Waters) ไม่ได้เป็นไปตามที่คณะกรรมการมรดกโลกทั่วถึง เช่น คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการวางผังเมืองที่จะต้องมีความสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่องและการปกป้องคุณค่าสากลที่โดดเด่นของแหล่งมรดกโลก</p> <p>- กระบวนการกำกับดูแล กลไกและกฎระเบียบที่ไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาแหล่งมรดกโลก ส่งผลให้เกิดการเสื่อมสภาพอย่างรุนแรงและการสูญเสียคุณลักษณะที่ไม่สามารถย้อนกลับได้</p> <p>- การท้วงติงจากคณะกรรมการเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน แต่ทางรัฐภาคีก็ยังมีกรอบมติโครงการขนาดใหญ่ และไม่ได้มีการคุ้มครองแหล่งมรดกโลกโดยกระบวนการดำเนินการโครงการลิเวอร์พูล วอเตอร์ (Liverpool Waters) และโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่อื่น ๆ ในพื้นที่ริมน้ำและท่าเรือทางตอนเหนือของแหล่งมรดกโลกและเขตกันชน ส่งผลให้เกิดการเสื่อมสภาพอย่างรุนแรงและการสูญเสียคุณลักษณะที่สื่อถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และไม่สามารถย้อนกลับได้</p> <p>- โครงการเพิ่มเติม เช่น สนามฟุตบอลแห่งใหม่ที่ได้รับอนุมัติในพื้นที่ Bramley-Moore Dock ยิ่ง</p>	

ลำดับ	ข้อมูลการขึ้นทะเบียนมรดกโลก (World Heritage Site)		ข้อมูลการถูกถอดถอนจากแหล่งมรดกโลก (Delisted World Heritage Site)		
	b) ลักษณะของการก่อสร้างใหม่ใดๆก็ตาม จะต้องเคารพต่อความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ c) การก่อสร้างใหม่ที่ท่าเรือ (Pier Head) ไม่ควรแหวกแนวเกินไป แต่ควรทำให้สอดคล้องกับลักษณะทางประวัติศาสตร์ของท่าเรือ (Pier Head)		เพิ่มผลกระทบจากภัยคุกคามอันส่งผลกระทบต่อ การเสื่อมสภาพและการสูญเสียคุณลักษณะที่สื่อถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล - รัฐภาคีไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและการอนุรักษ์ จึงนำไปสู่การถอดถอนจากแหล่งมรดกโลก - โครงการลิเวอร์พูล วอเตอร์ (Liverpool Waters) เป็นโครงการที่เปลี่ยนจากท่าเรือในเมืองทางตอนเหนือให้เป็นพื้นที่การใช้เอนกประสงค์ระดับโลกอย่างยั่งยืน มีคุณภาพ ควบคู่กับความเป็นประวัติศาสตร์ของท่าเรือ รวมถึงการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำเมอร์ซีย์ (River Mersey) ที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเมืองต่อไป		
แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนชื่อบางส่วน มีจำนวน 1 แหล่ง ดังนี้					
(1)	มหาวิหารบากราติ (Bagrati Cathedral) ประเทศจอร์เจีย (Georgia)				
	ปีขึ้นทะเบียนมรดกโลก	ค.ศ. 1994	ปีที่ถูกปรับเปลี่ยนขอบเขตพื้นที่ใหม่	ค.ศ. 2017	
	ประเภทมรดกโลก	มรดกโลกทางวัฒนธรรม		ปีที่อยู่ในทะเบียน	ค.ศ. 2010 -2017
	เกณฑ์ในการขึ้นทะเบียน	เกณฑ์ข้อ 4 (iv)		แหล่งมรดกโลกในสถานะอันตราย (Danger lists)	
	ประเด็นสำคัญ	ลักษณะสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 2017A; 2017B) มีดังนี้ - เดิม ในปี ค.ศ. 1994 ถูกประกาศในชื่อ มหาวิหารบากราติและอารามเจลลาติ (Bagrati Cathedral and Gelati Monastery) - ตั้งแต่ ค.ศ. 2017 จนถึงปัจจุบัน ถอดถอนความเป็นมรดกโลกในส่วนของมหาวิหารบากราติ แต่ให้คงชื่อแหล่งมรดกโลกอารามเจลลาติ ไว้ - การคงไว้ดังกล่าว ยังอยู่ในเกณฑ์ข้อ 4 (iv): อาราม Gelati เป็นผลงานชิ้นเอกของสถาปัตยกรรมของ "ยุคทอง" ของจอร์เจียและเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นการตกแต่งภายนอกของซุ้มประตูโบสถ์หลักของอารามเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญในสถาปัตยกรรมโบสถ์คริสเตียนตะวันออกตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 - เป็นหนึ่งในอารามออร์โธดอกซ์ยุคกลางที่ใหญ่ที่สุดโดดเด่นในเรื่องความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและแนวคิดการวางแผนโดยรวม - โบสถ์หลักของอารามเจลลาติ เป็นเหมือนอนุสาวรีย์ยุคกลางเพียงแห่งเดียวในภูมิภาคประวัติศาสตร์ขนาดใหญ่ของเอเชียตะวันออก		ลักษณะสำคัญโดยสรุป (UNESCO World Heritage Centre, 2017A; 2017C) มีดังนี้ - การถูกถอดถอนจากความกังวลเกี่ยวกับหนึ่งของโครงการฟื้นฟูครั้งใหญ่ของแหล่งมรดกโลก ซึ่งคณะกรรมการเชื่อว่าโครงการนี้จะทำลายความสมบูรณ์และความถูกต้องของพื้นที่และควรหยุดการดำเนินโครงการทันที - การทำให้มหาวิหารบากราติถูกถอดถอนแต่ยังคงไว้ซึ่งอารามเจลลาตินั้น เกิดขึ้นโดยการบูรณะมหาวิหารบากราติซึ่งทำให้สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ - หลังจากการทำลายล้างในความขัดแย้งทางอาวุธในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 ทำให้เกิดการฟื้นฟูการอนุรักษ์ครั้งแรกตั้งแต่ศตวรรษที่ 1950 และในปี 1994 ได้มีการบูรณะใหม่บางส่วน แต่มหาวิหารบากราติยังคงไม่มีหลังคา และเกิดความขัดแย้งเมื่อผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ไม่รับรองให้มีการบูรณะมหาวิหาร ส่งผลให้เกิดการถอดถอนบางส่วนของแหล่งมรดกโลก อันได้แก่ มหาวิหารบากราติ	

ลำดับ	ข้อมูลการขึ้นทะเบียนมรดกโลก (World Heritage Site)	ข้อมูลการถูกถอดถอนจากแหล่งมรดกโลก (Delisted World Heritage Site)
	ไมเนอร์และคอเคซัสที่ยังคงมีการตกแต่งโมเสกที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดี เทียบได้กับกระเบื้องโมเสกไบแซนไทน์ - ชุดภาพวาดที่ใหญ่ที่สุดของไบแซนไทน์กลางไบแซนไทน์ตอนปลายและยุคหลังไบแซนไทน์ในจอร์เจีย รวมถึงภาพวาดที่สำคัญทางศาสนาคริสต์	

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ตามอ้างอิงในเนื้อหา

4.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสอดคล้องร่วมกันและแตกต่างกันของแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน โดยสามารถจัดแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น ประเภทของมรดกโลก เกณฑ์ในการขึ้นทะเบียน ผลกระทบสำคัญ และประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ โดยพิจารณาได้จากตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสอดคล้องและความแตกต่างของแหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน

ชื่อแหล่งมรดกโลก ที่ถูกถอดถอน	ประเด็นในการศึกษาเปรียบเทียบ			
	ประเภทของมรดกโลก	เกณฑ์ในการขึ้นทะเบียน	ผลกระทบสำคัญ	ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ
(1) เขตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์ (Arabian Oryx Sanctuary) ประเทศโอมาน (Oman)	มรดกโลกทางธรรมชาติ	ข้อ 10 (x)	การลดลงของจำนวนสัตว์หายากในพื้นที่เฉพาะหลายชนิด โดยเฉพาะละมั่งอาหรับ	โครงการพัฒนาเมืองของรัฐ ที่ส่งผลให้ต้องขยายพื้นที่โครงการรุกเข้าไปสู่พื้นที่แหล่งมรดกโลก และส่งผลให้ความสำคัญอันโดดเด่นเชิงพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศอันส่งผลให้สัตว์หายากเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์
(2) หุบเขาเดรสเดนเอลเบ (Dresden Elbe Valley) ประเทศเยอรมนี (Germany)	มรดกโลกทางวัฒนธรรม / ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม	ข้อ 2, 3, 4 และ 5 (ii) (iii) (iv) (v)	ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมถูกทำลาย	- โครงการพัฒนาเมืองของรัฐ การก่อสร้างสะพาน วัลท์ชเลิสเชิน (Waldschlösschen) - บทบาทของรัฐในส่วนท้องถิ่นกับการตัดสินใจเชิงนโยบายและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเมือง
(3) เมืองแห่งการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล (Liverpool – Maritime Mercantile City) สหราชอาณาจักร (United Kingdom)	มรดกโลกทางวัฒนธรรม	ข้อ 2, 3 และ 4 (ii) (iii) (iv)	- การดำเนินการพัฒนาเมืองตามแผนที่วางไว้จะทำลายคุณลักษณะและเงื่อนไขของความสมบูรณ์ที่องค์การยูเนสโกรับรองไว้ - คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการวางผังเมืองที่ไม่สอดคล้องกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของแหล่งมรดกโลก	โครงการพัฒนาเมือง โครงการลิเวอร์พูล วอเตอร์ (Liverpool Waters) ซึ่งมีระยะเวลาของโครงการ รวม 30 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 - 2042
(4) มหาวิหารบากราติ (Bagrati Cathedral) ประเทศจอร์เจีย (Georgia)	มรดกโลกทางวัฒนธรรม	ข้อ 4 (iv)	การเสื่อมสภาพของมหาวิหารบากราติ โดยการบูรณะที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งทำให้สูญเสียความเป็น	โครงการการบูรณะซ่อมแซมที่ไม่เป็นไปเพื่อคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมทางประวัติศาสตร์

ชื่อแหล่งมรดกโลก ที่ถูกถอดถอน	ประเด็นในการศึกษาเปรียบเทียบ			
	ประเภทของ มรดกโลก	เกณฑ์ในการขึ้น ทะเบียน	ผลกระทบสำคัญ	ประเด็นสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ
			เอกลักษณ์และคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์	

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของงานวิจัย

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาข้างต้น หากพิจารณาตาม

(1) **ประเภทของแหล่งมรดกโลก** พบว่า แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนส่วนใหญ่ 3 ใน 4 แหล่ง จัดอยู่ในประเภทมรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยมีแหล่งมรดกโลกหุบเขาเดรสเดนเอลเบ (Dresden Elbe Valley) มีลักษณะพิเศษในด้านการเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม และมีหนึ่งเดียวที่จัดอยู่ในมรดกโลกทางธรรมชาติ ได้แก่ เซตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์

(2) **เกณฑ์การขึ้นทะเบียนของแหล่งมรดกโลก** พบว่า แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอนส่วนใหญ่ 3 ใน 4 แหล่ง เคยได้รับการขึ้นทะเบียนด้วยเกณฑ์ข้อ 4 ที่มีร่วมกัน อันได้แก่ (iv) การเป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม รองลงมา 2 ใน 4 แหล่ง เคยได้รับการขึ้นทะเบียนด้วยเกณฑ์ข้อ 2 และ 3 ที่มีร่วมกัน อันได้แก่ (ii) แสดงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือในพื้นที่วัฒนธรรมใด ๆ ของโลกผ่านการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี อนุสรณ์ศิลป์ การวางแผนบ้านเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์ และ (iii) เป็นเอกลักษณ์ หายากยิ่ง หรือเป็นของแท้ดั้งเดิม

(3) **ผลกระทบสำคัญ** พบว่า มีผลกระทบต่อการลดทอนคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกโลก โดยพิจารณาจากการเสื่อมถอยลงของคุณค่าตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศไว้ตอนขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก เช่น พื้นที่อนุรักษ์ระบบนิเวศ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม เป็นต้น

(4) **ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ** พบว่า ส่วนใหญ่เป็นประเด็นการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการมีโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาลระดับชาติ เช่น การลดเขตพื้นที่อนุรักษ์ของเซตรักษาพันธุ์อาหรับโอริกซ์เพื่อดำเนินโครงการของรัฐ การดำเนินการก่อสร้างสะพาน วัลท์ชเลิสเชิน (Waldschlösschen) ที่ทำให้ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เป็นคุณค่าสำคัญของแหล่งมรดกโลกหุบเขาเดรสเดน เอลเบ ตลอดจน การดำเนินโครงการลิเวอร์พูล วอเตอร์ (Liverpool Waters) ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เอนกประสงค์ของเมือง แต่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของเมืองแห่งการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล รวมไปถึงการบูรณะมรดกโลกที่ทำให้ลดทอนคุณค่าเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมดั้งเดิม จนเกิดการเสื่อมโทรมและถูกถอดจากแหล่งมรดกโลก

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากผลการวิจัยแล้วพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัย Moses Katontoka (2022) ที่เชื่อมโยงกับประเด็นการบริหารจัดการเมืองที่มีแหล่งมรดกโลก กระบวนการการกลายเป็นเมือง หรือการขยายตัวของเมืองนั้นล้วนแล้วแต่มีพลวัตรและเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกได้หลายด้าน รวมถึงส่งผลให้ความเป็นมรดกโลกค่อย ๆ ทลายลงในระยะยาว งานของ Guzmán, A. and Roders, P. (2014) ที่กล่าวถึงการกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์การพัฒนาเมืองที่หน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการวางผังเมืองและนโยบายที่สอดคล้องกัน แม้ว่าจะมีเครื่องมือตรวจสอบที่เสนอโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) และ โครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ (UN-HABITAT) แล้วก็ตาม แต่การติดตามการบริหารจัดการเมืองและการแข่งขันของเมืองชี้ให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวยังไม่ได้ถ่ายโอนไปสู่การปฏิบัติจริง ในขณะที่ประเด็นการถอดถอนความเป็นมรดกโลกจากคณะกรรมการมรดกโลกนั้น งานของ Albrecht, E. and Gaillard, B. (2015) กล่าวถึงประเด็นการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่นำไปสู่ขั้นตอนการเพิกถอนโบราณสถานออกจากรายชื่อมรดกโลกโดยคณะกรรมการมรดกโลก การถอดถอนมรดกโลกอาจถือได้ว่าเป็นการควบคุมการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกโดยทางอ้อม ทั้งนี้ จำเป็นต้องมีการเปิด

โอกาสให้รัฐภาคีในการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ รวมถึงขั้นตอนกระบวนการก่อนการถูกถอดถอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย: การให้ความสำคัญกับนโยบายในระดับประเทศที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกทุกประเภท ได้แก่ สภาวะความเสี่ยงจากโครงการภาครัฐขนาดใหญ่ (Mega Projects) ที่ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่าส่งผลกระทบต่อความเป็นมรดกโลกและส่งผลให้ถูกถอดถอนได้

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อ: การศึกษาวิจัยโดยเพิ่มเติมกรณีศึกษาให้ครอบคลุมแหล่งมรดกโลกในสภาวะอันตราย เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเสนอแนะเชิงนโยบายได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการศึกษาวิจัยบทบาทหน้าที่ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเมืองแหล่งมรดกโลก เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการเสนอแนะเชิงบทบาทหน้าที่ได้ เช่น หน่วยงานระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชน เป็นต้น

7. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้แหล่งมรดกโลกที่ถูกถอดถอน (Delisted World Heritage Sites) เพื่อนำไปสู่การตระหนักและการจัดการความเสี่ยงในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเมืองในพื้นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลกในประเทศไทยและอื่น ๆ

8. เอกสารอ้างอิง

- Albrecht, E., & Gaillard, B. (2015). Procedure for Delisting a Site From the World Heritage List: Is Delisting With Consent or Against the Wish of a State Party Possible? *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 3(1), 15–21. <https://doi.org/10.17265/2328-2169/2015.02.002>
- Cave, C., & Negussie, E. (2017). *World Heritage Conservation: The World Heritage Convention, Linking Culture and Nature for Sustainable Development*, Routledge.
- Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2020). *World Heritage Criteria*. Retrieved June 5, 2023, from <http://naturalworldheritage.dnp.go.th/news/view?id=16>
- Guzmán, A. and Roders, P. (2014). Bridging the gap between urban development and cultural heritage protection. *IAIA14 Conference Proceedings*, April, 1–6. Retrieved June 5, 2023, from <https://doi.org/10.13140/2.1.4633.7923>
- Junker, U. (2021). *How places get delisted from the UNESCO World Heritage List*. Retrieved June 5, 2023, from <https://www.smh.com.au/traveller/inspiration/how-places-get-delisted-from-the-unesco-world-heritage-list-20210728-h1xhhd.html>
- Katontoka, M. (2022). *Heritage under attack: Urbanization- the friendly enemy*. Retrieved June 3, 2023, from <https://www.heriland.eu/2022/08/02/heritage-under-attack-urbanization-the-friendly-enemy/>
- Liverpool Waters Office. (2021). *THIS IS LIVERPOOL WATERS*. Retrieved June 4, 2023, from <https://liverpoolwaters.co.uk>
- Spalton, J., Lawrence, M., & Brend, S. (1999). Arabian oryx reintroduction in Oman: Successes and setbacks. *Oryx*, 33(2), 168-175. doi:10.1046/j.1365-3008.1999.00062.x
- Tansukanun, P. (2016). *Urban Conservation*. Chulalongkorn university press.
- UNESCO World Heritage Centre. (1994A). *Arabian Oryx Sanctuary*. Retrieved June 3, 2023, from

<https://whc.unesco.org/en/list/654/>

UNESCO World Heritage Centre. (2004A). **The Criteria for Selection**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/criteria/>

_____. (2004B). **Dresden Elbe Valley**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/list/1156>

_____. (2004C). **Decision 28 COM 14B.40 Nominations of Cultural Properties to the World Heritage List (Dresden Elbe Valley)**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/decisions/123>

_____. (2004D). **Liverpool - Maritime Mercantile City**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/list/1150>

_____. (2004E). **Decision 28 COM 14B.49 Nominations of Cultural Properties to the World Heritage List (Liverpool - Maritime Mercantile City)** Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/decisions/132>

_____. (2007). **Oman's Arabian Oryx Sanctuary : first site ever to be deleted from UNESCO's World Heritage List**. Retrieved June 6, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/news/362>

_____. (2009A). **Dresden is deleted from UNESCO's World Heritage List**. Retrieved June 6, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/news/522/>

_____. (2009B). **Decision 33 COM 7A.26 Dresden Elbe Valley (Germany) (C 1156)**_Retrieved June 6, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/decisions/1786>

_____. (2016). **World Heritage in Danger**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/158>

_____. (2017A). **Decision 41 COM 8C.3 Update of the List of World Heritage in Danger (Removed Properties)**. Retrieved June 8, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/decisions/6928/>

_____. (2017C). **Gelati Monastery, Georgia**, removed from UNESCO's List of World Heritage in Danger Retrieved June 8, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/news/1692/>

_____. (2021A). **Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>

_____. (2021B). **World Heritage Committee deletes Liverpool - Maritime Mercantile City from UNESCO's World Heritage List**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/news/2314>

UNESCO World Heritage Centre. (2021C). **Decision 44 COM 7A.34 Liverpool – Maritime Mercantile City (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) (C 1150)**. Retrieved June 3, 2023, from <https://whc.unesco.org/en/decisions/7638>

Yeedum, M., Polcharean, C., & Kingphuang, P. (2016). Urban Administration: the Development and Conservation Policies. *ARU Research Journal*, 3(3), 71-80.